

Lezing op 10/6/2011 ter gelegenheid viering 550 jaar Nieuwe Tonge.

Historie Dorpskerk van Nieuwe Tonge.

1. Ontstaansgeschiedenis van de kern van NT. (Heeft alles met de kerk te maken)
2. De bouw van de kerk.
3. In en rondom de kerk.

1. Ontstaansgeschiedenis.

Voorafgaand aan bebouwing.

Het gebied wat nu Nieuwe Tonge heet wordt al vermeld in 1284 en heette Grijsoord. De eerste bezitters waren kloosterorden, Floris V en de heren van Voorne. Diverse malen is het eigendom doorverkocht met een duidelijke omschrijving waar het gebied precies lag. Een der heren van Voorne liet het gors Grijsoord in 1461 bedijken en het land werd “aangewonnen” De Polders Battenoord, ingepolderd in 1455, het Oude land van Oude Tonge ingepolderd in 1438, bestonden al. Daartussen stoomde hier de Gravenzee. Gaandeweg werd de plek hier hoger en hoger door aanslibbing en was het gebied rijp voor bedijking.

De nieuwe polder werd het Noord-Nieuweland genoemd of wel kortweg het Noordland. De nieuwe dijk kwam als een boogje om het Oude Land van OT te liggen en werd de Nieuwlandschedijk, later Noordlandschedijk en weer later Molendijk/Zuiddijk genoemd. De dijk volgde de Oudelandsche dijk op maar 600 m afstand. Het te bouwen dorp ging Nieuwerkerck in Grijsoord heten. Later heette het die Tonghe, weer later Nieuwe Tonge. En om de verwarring compleet te maken: Oude Tonge heette bij de stichting in 1438 Nieuwe Tonge maar is in 1461 Oude Tonge gaan heten nadat hier het dorp Nieuwe Tonge ontstond.

Bewoning was hier al veel eerder dan dat er dijken waren. Op het onbedijkte gors, met platen en schorren, leefden al in 1284 in de zomer schaapsherders met hun kudden en ook vissers. Tijdens perioden van hoog water trokken zij zich terug op door hun opgeworpen hoogten. In deze periode namen veendelvers en moerneeders hun intrek in ons gebied. Het aangetroffen veen werd vergaven voor turf of verbrand voor het winnen van zout.

De turf werd met platbodems ook wel Clinckers genaamd (vandaar de naam Klinkerland) door de kreken en rivieren vervoerd naar de grote steden.

De reden van het bedijken is eenvoudig: Door de stijgende vraag naar graan in de groeiende Hollandse steden kon er met bedijkingen geld worden verdiend met de korenbouw, dat was het belangrijkste motief. De bedijkers zelf waren afkomstig uit Vlaanderen, West-Brabant en de omliggende eilanden. Na de inpoldering gingen ze weer terug naar huis of besloten ze zich te vestigen in het nieuwe, op de zee veroverde land. Het was een ruwe tijd. Er trok veel ongeregeld volk het in te polderen gebied binnen. Monniken gaven leiding aan de bedijkers. Zij hadden de kennis en de vaardigheden om dit te doen. Met de uitgifte werd verplicht, om losbandigheid in te dammen en de arbeiders in de hand te houden, dat er een kerk met toebehoren te bouwen die moest worden gefundeerd, gemaakt, volbracht en onderhouden ten eeuwige dage. Dit “ter Ere Gods en zijne gebenedijde moeder de maagd Maria. De kosten moesten zoals in die tijd gebruikelijk was, door de bedijkers zelf worden opgebracht. Van iedere 100ste gemet (gemet is circa 0,5 ha.) moest de opbrengst van 1 gemet worden afgestaan aan de kerk (1%). Tot ver in de 19^e eeuw heeft dit voortgeduurd en hebben de ingelanden (landeigenaren) moeten betalen voor het onderhoud aan de buitenzijde van deze kerk. Dit werd ordinair Kerkgeschoot genoemd, een soort belasting. Het interieur, de preekstoel, banken, stoelen, lichtkronen en avondmaalszilver werd betaald en onderhouden met gelden die kwamen uit enige landerijen, de begrafenissen binnen de kerk en het stoelen en bankengeld. Het beheer der kerkelijke goederen was aan de Municipaliteit (Burg. Gemeente)

die uit haat midden een kerkmeester aanstelt die aan hen verantwoording schuldig was. De kerkmeesters, per 1816 kerkvoogden geheten, vielen, tot 1869 via de burgerlijke gemeente uiteindelijk onder de ZM de Koning (Opperkerkvoogd) die hiervoor een speciaal ministerie voor Eredienst had ingericht. Van 1869 tot 2004 is hier de vorm “vrij beheer” geweest. Kerkvoogden vormden een apart college losstaand van de kerkenraad. Per 2004 liggen de beheerszaken binnen de kerkenraad zelf.

Waar gaan we een kerk bouwen.

Waarom onze kerk daar staat waar hij nu staat is onmogelijk te achterhalen in de geschiedschrijving. Plaatsbepalend is echter de aanwezigheid van een oude kreek waarvan een deel dienst kan gaan doen als haven. Met een beetje inlegkunde komen we wel een heel eind op weg. Polder Klinkerland was van 1461 tot zijn inpoldering in 1505 zo'n beetje het havenkanaal van Nieuwe Tonge. Er liep een stroomgeul daar waar nu ongeveer het fietspad naar Battenoord loopt. Klinkerland bleef het langst onbepolderd omdat de stromingen hier minder afzettingen neerlegden. Nadat de Duivenwaardsedijk was gelegd in 1466 ging het gebied snel verlanden en werd Klinkerland in 1505 ingepolderd. Waarom gekozen werd op deze plek een dorp te stichten is waarschijnlijk vanwege dit natuurlijke havenkanaal. Hoewel de haven dus reeds in 1505 verdwenen was, en het dus maar 44 jaar als zodanig heeft gefunctioneerd, is het Kaaiement op de Hoagte nog duidelijk zichtbaar. In oude stukken is sprake van de Klinkerlandsche haven. Bij de sloop van de Westerstraat zijn destijds oude dukdalf koppen gevonden.

Moelijkheid was wel de kreek die het gebied vanaf het noordoosten schuin het dorp binnenkwam en met een boog tegen de Zuiddijk aanliep. Dit is de huidige “siersloot” die schuinweg langs de Tuunste, de geitenwei en Kerkring 20 loopt en anno 2011 eindigt in de pastorietuin. Met een duiker staat deze in verbinding met de kerkgracht. Hebt u er wel eens opgelet dat NT helemaal geen Kerkring heeft maar een Kerkvierkant kijkend naar de rooilijn van de huizen? Er was gewoon te weinig ruimte voor het uitrollen van een compleet Kerk-Ring Dorpstype. De reden ligt in deze kreek. In die tijd kon men die niet zomaar dichtgooien of verplaatsen en moest men zich houden aan de loop van deze kreek. Daarom heeft de Kerkring aan de oostkant een afronding. De rooilijn volgt de loop wat dit watertje. Het is zelfs niet onmogelijk dat NT een spui heeft gekend, en dat deze kreek (veel dieper dan nu) middels een houten uitwateringssluis door de Zuiddijk heen stak. Dit idee wordt versterkt door het feit dat de Nieuwstraat in heel oude acta de Vuijpoorte heette. Het opgehoopte vuil kon met laag water worden gespuid in de haven. Vanwege de beperkte ruimte is de Voorstraat een deel van de Kerkring geworden, zo kent NT een sterk vereenvoudigde vorm van het Kerk-Ring dorpstypemodel.

De bewoning was tot 1600 beperkt tot de Ring, de Voorstraat en Zuiddijk/Molendijk. In 1632 stonden er 112 huizen, in 1732: 122 en in 1840 nog maar 150 huizen. Nauwelijks groei. De Voorstraat werd tot ongeveer 1640 ook wel de Hoetstrate genoemd vanwege de aanwonende notabelen en liep door tot aan wat nu Kerkring 20 heet. Het Korteweegje is zo oud als de polder zelf en heette eenvoudig “de weght”. Deze weg zal wel niet zijn aangelegd maar is ontstaan. Het was de kortste route om lopend vanaf het oosten bij het nieuwe dorp te komen. De kerk kwam in het midden van dit kleine gebied te liggen. In oude archieven de “Kerckehouck” genoemd.

2. De bouwperiode.

Wat weten we over de bouw van onze kerk.

Niet veel. Dat wat we weten vertel ik u. Blijkens de uitgiftebrief van Jan van Beijeren (17 februari 1420) moest kort na de bedijking van de polder het Noordland een kruiskerk worden gebouwd en toegewijd zijn aan de heilige Laurentinus. Andere stukken spreken over een Huis

gewijd aan de moeder Gods: Maria. Nog in de 15^e eeuw waren in steen opgetrokken gebouwen op het platteland een zeldzaamheid. Het precieze jaartal van de bouw van onze kerk is niet bekend, maar zij bestond reeds in 1473 want toen was er sprake van een heilig kruisaltaar en een vicarie. Een vicarie is een vermogen hier bestaande uit landerijen, waarvan de opbrengst bestemd was voor het onderhoud van een priester, die daarvoor aan het altaar een of meer heilige missen moest opdragen, in gebeden bepaalde personen moest gedenken en bepaalde taken opgedragen kreeg. Wanneer het land door overstroming niets opbracht kreeg de priester eenvoudig niets. Wanneer de kerkbouw klaar was is niets van bekend.

Dat de toren op koeienhuiden staat gefundeerd is een misverstand. Dat geldt voor geen enkele kerk of gebouw. Huiden waren veel te duur om te gebruiken voor fundaties. Huiden lijkt op het woord huien. Huien zijn ingegraven oude houten tonnen zonder boven en onderkant die opgestopt werden met dikke takken. Had met zo'n serie huien in de grond geslagen, dan werden daaroverheen eiken balken geplaatst, waar dan vervolgens de trapezium vormige voet van het gebouw op werd gelegd. Huien lijkt op huiden en zo is dat fabeltje ontstaan.

Is de kerk zoals die er nu staat, dezelfde zoals hij is gebouwd? Ook hier weten we weinig van. Er bestaat een plattegrond van Nieuwe Tonge van 1566. Dat dit bestaat van een dorpje uit die tijd is een grote zeldzaamheid. Coenraet Oelenzn maakte een landkaart in opdracht van de kloosteroverste met daarop alle landerijen die behoorden bij het klooster van de Regulieren uit 's Gravezande. Zij hadden stukken land in 's Gravezande, De Lier, Heenvliet, en Nieuwe Tonge in hun bezit en wilden deze bezittingen karteren.

Hierop staat vrij nauwkeurig een 1 beukig kerkje afgebeeld die veel kleiner is dan de huidige. De toren was net als nu vierkant zonder omloop, afgedekt met een 4-zijdig torendak. Op de kerk stond op de grens tussen koor en schip nog een klein torenspitje, een houten dakruiter. Verder sieren 3 kruizen het dak. De toren stond ook, zoals nu, westwaarts t.o.v. de kerk. Volgens de toen geldende regels bouwde men de toren in het westen en het koor naar het oosten. In de regel werd de toren wat later gebouwd dan de kerk. In 1530 stroomde op St Felix "quade saturdag" het Noordland in en kwam de kerk in het water te staan. Dit gebeurde in 1532 nogmaals. Van schade is niets bekend.

In 1601 heeft een grote brand gewoed in NT. De kerk leed waarschijnlijk geen schade maar 2/3 van het dorp is in de as gelegd en vele arme gezinnen waren dakloos. In de acta van de classes lezen we dat de omliggende gemeenten werden opgeroepen aelmoesen te geven. Jarenlang leefden de NTnaars in bittere armoede.

De kerk bestaat uit schip, transept (kapellen) en koor. Qua bouw is het vijfzijdig gesloten koor van de kerk het oudste deel. Dat wat we nu zien dateert van na de wederopbouw van de koorbrand van 1723.

In 1723 is het koor geheel uitgebrand doordat een schooljongen een brandende turf in de stoof van de bovenmeester heeft gestopt. De nieuwbouw ging rap in zijn werk omdat het houten schot tussen het koor en transept was verbrand en het voor de kerkgangers een koude bedoeling moet zijn geweest. Het koor is opnieuw herbouwd voor fl 596,=

Het nog oude koor zou volgens niet bewezen informatie spoedig zijn vergroot met transept en schip tot de huidige grootte. Het schip en transept hebben 19de-eeuwse venstertraceringen wat natuurlijk nog geen bewijs is van bouw in die periode. De bouwstijl van de kerk is laat gotisch wat als kenmerk heeft vrij dunne hoge muren, verstevigd met steunberen aan de buitenzijde en ramen met spitsbogen.

Mogelijk zijn funderingsdelen van de kerk en de toren geheel of gedeeltelijk nog van de oorspronkelijke bouw. Er is nooit bouwkundig, constructief of archeologisch onderzoek uitgevoerd in en rondom de kerk. Dit had waarschijnlijk veel meer inzicht gegeven in de geschiedenis. De kerk zit vol symboliek. Zij staat in het midden van het dorp als verwijzing

dat God een centrale plaats wil innemen in hart en leven. Het heeft de vorm van een kruis. Dat kruis slaat op de kruisdrager Jezus Christus. Het kruis kan ook Zijn lichaam voorstellen. Het koor Zijn hoofd, de kapellen Zijn armen en het schip Zijn romp. Zijn hoofd naar het oosten waar de zon opkomt en van waaruit de Opstanding werd verwacht.

Aan de zuidkant van de toren is een voormalige doopkapel. Deze zou er niet vanaf het begin geweest zijn maar is in de 16^e eeuw aangebouwd. De Doop is een heilig Sacrament en moest in de RK traditie zo spoedig mogelijk worden bediend. Hierbij was het makkelijk niet de gehele kerk te behoeven gebruiken maar alleen de doopkapel. In 1777 is aan de noordkant van het schip is een toegangsportaal gebouwd met een hardstenen omlijsting. Voor 1777 maakte men hoogstwaarschijnlijk gebruik van de ingangen Noord en Zuid in het schip, nog zichtbaar als uitsparingen in de buitenmuren onder de middelste ramen.

Restauraties.

In 1831 is de binnenzijde van de kerk volledig vernieuwd. Het hele houten tongewelf boven ons, weliswaar gerestaureerd in 1963, dateert uit deze periode. Alle banken en stoelen zijn toen vernieuwd en hebben tot 1964 dienst gedaan.

Van 1963 tot 1965 vond een grote restauratie plaats. Bij deze restauratie wijzigde de gehele indeling van de kerk naar de oorsprongsindeling. Het koor wat sedert de 15^e eeuw gescheiden was van de rest van de kerk is er is bij de kerk getrokken. Dit was hard nodig want de kerk had reeds meer dan 100 jaar last van plaatsgebrek. De voormalige in 1861 gebouwde consistoriekamer in het koor verdween en werd aan de buitenzijde aan de noordkant van het koor tegen de kerk aan gebouwd.

Het orgel werd verplaatst van onder de triomfboog naar de toren. Het orgel voor de restauratie dateerde van 1916 en kwam uit een RK-kerk ergens in Noord-Holland. In 1936 is het gerestaureerd en uitgebreid. Tijdens de restauratie van 1963 is het oude orgel opgeruimd en een nieuw gebouwd waarbij een groot deel van het oude front is gebruikt. Tevens zijn versieringen van het orgel van Oude Tonge gebruikt, die een nieuw orgel lieten bouwen. De onder het orgel geplaatste kansel werd op de zuidoosthoek gezet. De kansel dateert uit het begin van de 19^e eeuw en was geheel wit van kleur met bladgoud profileringen. In de tijd van Napoleon moest op eikenhout belasting worden betaald, vandaar de kleur wit, om deze belasting te ontlopen. Bij de restauratie is deze laag weer verwijderd.

Rondom de kansel waren de plaatsen voor de ouderlingen, diakenen, collectanten en de voorlezer/voorzanger. Deze banken waren rondom geheel afgesloten en verhoogd aangebracht d'n Tuun genoemd. In de 19^e eeuw was het regelmatig zo vol in de kerk dat kerkgangers hun stoel meebrachten en zelfs plaatsnamen in d'n tuun. Er waren wel eens zoveel dopelingen dat de vaders uit plaatsgebrek maar achter het doophek moesten blijven staan. In het schip zaten de mannen en de vrouwen gescheiden, mannen in de zijbanken, de vrouwen in het midden eerst op de stoelen, later op banken. Onder de torengalerij was de stookruimte en de verblijfsruimte voor de kerkdienst. Vroeger werden hier de kaarsen, later de regelateur en petroleumlampen gepoetst en bewaard. De 5 kroonluchters kwamen bij de restauratie na 102 jaar weer terug op hun plek. De drie oude waren in 1861 weggegaan voor de oud-koperprijs van fl 60,= (60 ct/pond) om plaats te maken voor regelateur en petroleumlampen. Nu zijn er weer 5 andere terug voor ruim fl.10.000,= In de kerk hangen er overigens 6. De 6^e is een geschenk van architect de Wilde die de restauratie heeft begeleid. De kerk vloer was van hout en is nu geheel van hardsteen, betrokken van elders en is dus niet afkomstig uit deze kerk zelf.

Kerkgangers, behalve de autoriteiten, moesten bank en stoelengeld betalen. De armen en de wezen uit het weeshuis hadden aparte banken waar niet voor behoefde betaald te worden. Ze zullen zich ongemakkelijk hebben gevoeld; voor iedereen zichtbaar vanwege hun armoede! Er waren speciale in-dagen voor het innen van plaatsengeld.

In de kapellen verdwenen de vroeger aangebrachte galerijen. Voor de restauratie stonden in de beide kapellen herenbanken. De schoutenbank, vernieuwd in 1764 door SA stond in de Noordkapel. Daar zaten vroeger de Schout en Schepenen. Door het nadien aanbrengen van de galerijen in de beide kapellen zijn de aanwezige wapenborden en gildeborden waarschijnlijk gesloopt.

3. In en rondom de kerk

De kerk is gebruikt voor vele doeleinden. De erediensten op zondag zijn er vanouds af en soms doordeweeks voor bijbellezingen, dank, bid en boetedagen en verjaardagen van de Koning(in).

Het koor van de kerk is voor diverse doeleinden gebruikt. Vanaf de reformatie was het koor ingericht als school, totdat er in 1856 een nieuwe school aan de Nieuwstraat werd gebouwd. Schoolmeesters werden aangesteld door de kerkenraad en waren bijna altijd tevens voorzanger en voorlezer. Soms ook nog koster, consistoriebediende, klokkenluider en grafdelver. Na 1856 bleef het koor nog in gebruik voor de zondagsschool. Vanaf 1861 bevond zich de consistorie in het koor. Ds Felix wilde zijn koets graag in het koor geplaatst hebben bij zijn overkomst in 1860 omdat bij de pastorie geen plaats was. De Kerkvoogdij vond een wagenhuis aan de Ring een beter idee.

Over het vervoer van de dominee. gesproken; de pachters van het diaconieland moesten in de 19^e eeuw 1 dag per jaar een span paarden, een wagen en een voerman ter beschikking stellen ten gerieve van de dominee voor de bezoeken buiten het dorp.

Voor 1829 is de kerk gebruikt als begraafplaats. Eerst voor alle NwTongenaars behalve vreemdelingen en armen en onkerkelijken (waren er geen) na 1650 voor de notabelen van het dorp met hun vrouwen en kinderen. Dit om het begraven buiten de kerk aantrekkelijker te maken in verband met plaatsgebrek. Daarom bouwde men de kerk ook zo groot in deze tijd, puur om reden van begraafruimte. In het Streekarchief zijn lijsten aanwezig met honderden NwTongenaars die begraven zijn in deze kerk compleet met plaatsaanduiding. Tijdens de restauratie van 1831 zijn vermoedelijk reeds veel graven geruimd want tijdens de restauratie van 1963-1965 kwam men weinig menselijke resten tegen. Zeven grafstenen zijn verspreid in de kerk gevonden en zijn nu centraal in het koor in de vloer opgenomen. De oudste dateert van 1494 en 4 stenen uit de periode 1500-1530. Links achter in het koor vindt men de grafzerk van William Sutherland, chirurgijn te Nieuwe Tonge eind 18^e eeuw. Deze uit Schotland afkomstige militair heeft een groot legaat nagelaten voor de kerk en verschillende andere charitatieve instellingen. Momenteel is er nog steeds een groot deel van het William Sutherland Fonds onder beheer van de diaconie. Geneesheren werden altijd deels betaald door de diaconie, deels door de Burg. Gemeente. Dit was zelf nog het geval bij dokter de Man tot in de oorlogsjaren 1940-1945.

Het grote familiegraf uit 1816 van de familie van der Plaat bevindt zich in de zuidkapel. Van der Plaat was opperstrandvonder te Goedereede en woonde in Oude Tonge. Met de restauratie is rekening gehouden met de op de steen staande vermelding dat Deze grafkelder nooit of te nimmer meer mag worden geopend ingevolge formele acte. De formele acte is bewaard gebleven.

Vanaf de stichting tot aan de Reformatie hebben een zevental pastoors de gemeente gediend. Eén der eerste of mogelijk wel de eerste eigen pastoor van Nieuwe Tonge was: Heer Johannes Pieterszoon, die reeds in het jaar 1479 overleed. De laatste pastoor was Johannes van Uden. In 1576 werd de vermoedelijk voormalige roomse priester Johannes Horstius de eerste gereformeerde predikant. Ook stond hier ds. Casper van Baerle, lid van de Muiderkring, Moest een predikant worden beroepen, dan was daarvoor de goedkeuring van de Ambachtsheer vereist (collatierecht). Er zou zeer veel te zeggen zijn over de bijna 50

predikanten die onze gemeente hebben gediend. Dat valt echter wat buiten het onderwerp nl de geschiedenis het oudste gebouw van Nieuwe Tonge.

Rondom de kerk.

Rondom de kerk was vroeger een prachtige beplanting van vele soorten van bomen en diende als begraafplaats. Vooral aan de zuidzijde wemelt het van de menselijke resten van begravingen. In 1829 werd dus het begraven in de kerk verboden en het kerkhof aan het Korteweegje aangelegd. NT liep hiermee sterk vooruit op dit verbod itt de andere Flakkeese gemeenten. Dit had te maken met het ruimtetekort rondom de kerk. Het overgrote deel van de mensen werd zonder grafsteen begraven.

In de hoek van de Noord-Kapel was voorheen het beenderhuis. Dit is een berging van doodsbeenderen uit ontruimde graven. Er zijn geen grafduidingskaarten overgeleverd. Het hout van de bomen rondom de kerk werd regelmatig per opbod verkocht in de herberg op de Hoagte zoals we kunnen lezen in de transporten in de schout-en schepenbrieven. Ook het gras op het kerkhof werd verkocht aan de hoogste bieder. Zelfs nesten van hinderlijke vogels werden uitgehaald door de goedkoopste aanbieder.

De twee hardstenen palen op de kerkendam zijn een geschenk van burgemeester Mr. S.H. Anemaet, ter gelegenheid van zijn zilveren ambtsjubileum op 1 april 1842. De palen zijn in Rococostijl en afkomstig van zijn eigendom het landgoed Langendam tussen Nieuwe Tonge en Sommeldijk. Hij plaatste ze recht in zijn eigen gezichtsveld want hij woonde op Kerkring 20. Heel bijzonder dat in ons midden vanavond nazaten in de kerk zitten van deze familie Anemaet die ruim 100 jaar Nieuwe Tonge hebben bestuurd in kerk en gemeenteraad en veel voor de gemeenschap hebben betekend.

In 1833 is er aan de kerk NZ een grote regenbak gebouwd door Adrianus Nuchteren. Deze kwam ten dienste van de gemeente en kwam tijdens droge zomers heel goed van pas. De regenbak is tot de waterleiding in de jaren 30 werd aangelegd verhuurd geweest aan de hoogst inschrijvende plaatselijke broodbakker die ook wel emmertje voor een paar penningen verkocht aan particulieren wiens tras leeg was.

Andere voorwerpen in de kerk.

Een in zandsteen uitgevoerde priscina in de oostelijke koor-muur heeft gediend tot reinigingsbekken en opberging van water en wijn. De afvoer is dichtgemetseld maar nog steeds te zien. Met liet daar de resten wijn wegspoelen naar het kerkhof: Daar komt het gezegde: Gods water over Gods akker laten stromen, vandaan. Het doopvont is geschonken door ds. Verkade bij de restauratie. De 8-kantige vorm slaat op de oudtestamentische 8 dagen waarop besneden dient te worden. De losse voorlezenaar stond oorspronkelijk op het doophek tegenover de preekstoel. Deze koperen lezenaar heeft als opschrift: Gelegateerd door wijlen Abram van der Mey 12 augustus 1817. Van der Meij was een belangrijk man die deel uitmaakte van de gemeenteraad.

In de consistoriekamer zijn 2 tinnen avondmaalskannen en bijbehorende offerblokken in stijl Lodewijk de 16^e uit 1766. Deze zijn tot 1940 in gebruik geweest. Beide kannen zijn ingegraveerd met teksten en wapens van belangrijke families waaronder Anemaet. Nog mooier zijn de 2 tot op de dag van vandaag in gebruik zijnde zilveren Avondmaalsbekers die rijk zijn versierd met jachtaferelen. Op de bekens staat KERCKEBEKER 1674. Gezien deze wereldse taferelen zijn ze vermoedelijk ouder en het eigendom van de plaatselijke schuttersgilden geweest en geschonken aan onze kerk, die vervolgens deze teksten lieten ingraven. Deze gilden zijn eind 17^e eeuw hier opgeheven. Daar werden de bekens gebruikt bij hun spel. Degene die de meeste (alcoholische) drank uit deze bekens ophad en zonder de kaarsen te laten vallen over een balk kon springen was winnaar. Hoe het gebruik kan veranderen!

De zilveren avondmaals borden uit 1747 hebben aan de onderzijde een randschrift waarbij de schenker zijn dankbaarheid tot uitdrukking laat komen voor het feit dat ds. Gaveel nu al 4x voor een beroep heeft bedankt. Dat bedanken was waarschijnlijk voor hem een logische stap want hij had samen met zijn broer vele onroerende goederen in Nieuwe Tonge. Hij is ook tot zijn dood in 1763 gebleven.

Tot slot.

De geschiedenis van de kerk is mooi, soms anekdotisch maar tegelijkertijd ook aangrijpend. De oude Dorpskerk is van vele geslachten getuige geweest toen de Nieuwe Tongenaren werden geboren, gedoopt, getrouwd en gestorven. Prediker zegt: Er is een tijd om te lachen en een tijd om verre te zijn van lachen. Vaak zijn ons de namen onbekend. Het ene geslacht kwam om het andere geslacht te begraven. Lief en leed zijn gedeeld, Stof waren zij, en tot stof zijn ze weergekeerd. Doel van deze kerk, met vallen en opstaan, is al eeuwen lang geweest het brengen van mensen aan de voeten van Christus als rustplaats voor hun ziel. Ook daarvan zijn vele getuigenissen afgelegd rondom deze kerk, die ook een werkplaats van de Heilige Geest kan worden genoemd. Ze is en blijft, hoe mooi ze ook is, niet meer en ook niet minder dan een middel tot behoud.

Eenmaal zal ook dit bedehuis ophouden te bestaan en vergaan met al het aardse. De wederkomst van Christus maakt haar dan compleet overbodig. Ervoor in de plaats komt de nieuwe Hemel en de nieuwe Aarde waarin geen zonde, verdriet en pijn meer zullen bestaan en God zal worden gediend in het nieuwe Jeruzalem.

Tenslotte ds. van der Kooij (hier gestaan van 1938-1949) liet in de bange tijd aan de vooravond van de Duitse dwingelandij ons kerkzegel ontwerpen met de tekst :”Zijn Koninkrijk zal niet verdorven worden”. Dat is van blijvende waarde.

10 juni 2011

D.W.Exalto

Diaken Hervormde gemeente Nieuwe Tonge.